

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№2, 2020

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

ჯარიმა როგორც სასჯელის აღსრულების წესი

ადამიანის მსოფლმხედველობა ტრანსფორმირდება დროსა და სივრცეში, თუმცა კითხვა – რატომ ჩადის იგი დანაშაულს, ამოუხსნელი რჩება კაცობრიობისათვის. დროთა განმავლობაში იცვლება ადამიანის ფანტაზია და დანაშაულის ჩადენის ხერხები.

სისხლის სამართლის პირველი კოდექსი ჯერ კიდევ შუმერების დროს შეიქმნა. რთულია უგულებელვყოთ ჰამურაბის კანონებიც. ამდენად, დანაშაულისა და სასჯელის პრობლემა არსებობდა ანტიკური ცივილიზაციიდან დღემდე, შესაბამისად კაცობრიობა უხსოვარი დროიდან ებრძვის დანაშაულს.

ტალიონის პრინციპებიდან დღემდე, მასშტაბურად შეიცვალა სისხლისსამართლებრივი სასჯელის ცნება და მიზნები. კაცობრიობის განვითარებამ დიდი ზეგავლენა იქონია სასჯელის, როგორც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ცნების არსის ჩამოყალიბებაზე. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისად, სასჯელის მიზნებია: სამართლიანობის აღდგენა, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება და დამნაშაის რესოციალიზაცია. ამასთან, ჯარიმა არასაპატიმრო სასჯელის ერთ-ერთ სახეს წარმოადგენს, რომელიც სასამართლოს განაჩენის საფუძველზე, კანონით დადგენილი წესით, შესაძლოა დაინიშნოს, როგორც ძირითადი ისე დამატებითი სასჯელის სახით. ჯარიმის, როგორც სასჯელის აღსრულება კი თავად სასჯელის არსებითი მიზნების მიღწევისათვის არსებით და ფუნდამენტურ ეტაპს წარმოადგენს.

საკვანძო სიტყვები: სასჯელი, ჯარიმა, აღსრულება, სამართლებრივი პრობლემის გადაჭრა, სამართლის ნორმის განმარტება.

1. შესავალი

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ადგენს პასუხისმგებლობის საკითხს მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედების ჩადენისათვის: „სისხლის სამართლის ამოცანაა სოციალურად საშიში ქცევების წინააღმდეგ ბრძოლა და ამგვარად ადამიანთა მშვიდობიანი თანაცხოვრების დაცვა“¹, ხოლო დანაშაულის ჩადენისათვის აუცილებელია შესაბამისი პასუხისმგებლობის დაწესება, სასჯელის განსაზღვრა. ასევე, „სასჯელი ეს არის სახელმწიფოს იძულებითი ღონისძიება, რომელიც საქართველოს სახელით, სასამართლოს მიერ ინიშნება გამამტყუნებელი განაჩენით, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის, ყოველთვის უკავშირდება ადამიანის უფლებების შეზღუდვას და იწვევს ნასამართლობას“.²

სასჯელის გამოყენება სხვადასხვა მიზნის მიღწევას ემსახურება, ხოლო ჩადენილი დანაშაულიდან გამომდინარე შეფარდებული სასჯელი უნდა იყოს მიზნის მიღწევის შესაბამისი საშუალება. სასამართლო სწორედ სასჯელის გამოყენებით მისაღწევი მიზნებით ხელმძღვანელობს სასჯელის განსაზღვრის დროს.³

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული სასჯელის ერთ-ერთი სახეა ჯარიმა, რომელიც შეიძლება დაინიშნულ იქნეს როგორც ძირითად, ისე დამატებით სასჯელად. ჯარიმის გადახდაზე კონტროლს და მის აღსრულებას ახორციელებს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სსიპ – აღსრულების ეროვნული ბიურო. ჯარიმის აღსრულების პრო-

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი და მონვეული ლექტორი, აღსრულების ეროვნული ბიუროს იურისტი.

¹ მჭედლიშვილი-ჭედრიძე ქ., სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი I დანაშაული, თბ., 2014, 7, ველი 5.

² დვალაძე ი., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლისსამართლებრივი შედეგები, თბ., 2013, 14.

³ ცქიტიშვილი თ., სასჯელის პროპორციულობა, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თბ., 2016, 187.

ცედურას, ჯარიმასთან დაკავშირებული ხანდაზმულობისა და აღსრულების შეწყვეტის საკითხებს არეგულირებს საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“.

სტატიის მიზანია განიხილოს ჯარიმა, როგორც სასჯელის ერთ-ერთი სახე და მისი აღსრულების წესი. სტატიაში შეფასებულია ისეთი საკითხები, როგორცაა: ჯარიმის, როგორც სასჯელის სახის არსი და მიზნები, მისი ისტორიული წინამძღვრები და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი პრაქტიკა. დასკვნით ნაწილში შეჯერებულია აქტუალური საკითხების პრობლემური გამოწვევები და მითითებულია კონკრეტული რეკომენდაციები სასჯელის სახით ჯარიმის გამოყენებისა და მისი აღსრულების მარეგულირებელი ნორმების ოპტიმიზაციისათვის. დასკვნითი ნაწილი ასევე ორიენტირებულია საკანონმდებლო ხარვეზების გამოვლენასა და მათი გადაჭრის გზების დასახვაზე.

2. ჯარიმა, როგორც სასჯელის ერთ-ერთი სახე, ძველი ქართული სამართლის მიხედვით

დანაშაული, სასჯელი და მათი ურთიერთმიმართების პრობლემატიკა ის საკითხებია, რომლებიც ქართული სამართლის ძეგლებში საკმაოდ აქტუალურად არის განხილული, „ის, რაც დამნაშავეს ჩადენილი ბოროტმოქმედებისა, თუ გარდამავლობითი მოქმედებისათვის მოსამართლის განაჩენით უნდა გადახდებოდეს „სასჯელის“ სახით იყო ცნობილი“⁴. ძველ ქართულ სამართალში „სასჯელის“ გარდა პასუხისმგებლობის აღმნიშვნელი ტერმინი იყო „სისხლი“ და „მისაგებელი“. „სისხლი“ წარმოადგენდა ქონებრივ საზღაურს, რომელსაც დამნაშავე უხდიდა დაზარალებულს ან მის ოჯახს, „მისაგებელს“ კი სამაგიეროს მიზღვის მნიშვნელობა ჰქონდა („მიეგო მისაგებელი ბოროტი“).⁵

სამართლის განვითარების ადრეული პერიოდიდან მოყოლებული ნებისმიერი ქმედება, რომელიც დანაშაულად იყო მიჩნეული ექვემდებარებოდა დასჯას. რაც უფრო ვითარდებოდა საზოგადოებრივი ურთიერთობები, მით უფრო იზრდებოდა დამნაშავეთა და დანაშაულთა რიცხვი, რაც თავის მხრივ განაპირობებდა სასჯელთა სახეების ცვლილებას. სასჯელთა განსხვავებული სახეები (სისხლის სამართლებრივი თუ ქონებრივი) ცნობილი იყო არა მხოლოდ სახელმწიფოს მიერ შექმნილი სამართლისათვის, არამედ ჩვეულებითი სამართლისათვის.⁶

ივანე ჯავახიშვილი ძველ ქართულ სისხლის სამართალში გამოყოფს სასჯელთა სხვადასხვა ჯგუფს. ავტორის მიერ განსაზღვრული კლასიფიკაციით სასჯელთა ერთი ჯგუფი ქონებრივი თვისებების იყო, ქონებრივ სასჯელთან დაკავშირებით განმარტავს, რომ გარკვეული სახის დანაშაულებისათვის კანონი დამნაშავეს დაზარალებულის (ან მისი ნათესავების), სასამართლოს, ფეოდალის ან/და სახელმწიფოს სასარგებლოდ ქონებრივი საზღაურის გადახდას აკისრებდა.

გაერთიანებულ ფეოდალურ საქართველოში მონღოლთა შემოსევამდე არსებულ სასჯელთა შორის არსებობდა ქონებრივი საზღაური სახელმწიფოს, ფეოდალის ან სასამართლოს სასარგებლოდ, ამ მხრივ საინტერესოა „შვიდეულის“ ისტორია, რომლის მიხედვითაც დაზარალებულს ნაქურდალი ნივთი ან მისი ფასი უბრუნდებოდა, ხოლო ქურდი ხელისუფლების სასარგებლოდ იხდიდა დამატებით ნაქურდალის შვიდმაგ ოდენობას. საქართველოში გარდა შვიდეულისა, ვხვდებით აგრეთვე სამეულსა და ხუთეულს. ამრიგად, საქართველოში XII საუკუნისთვის ქონებრივი სასჯელი

⁴ ჯავახიშვილი ივ., ქართული სამართლის ისტორია, წ.2, ნაკვეთი 2, ტფ., 1929, 503.

⁵ ვარძელაშვილი ი., სასჯელის მიზნები, თბ., 2016, 9.

⁶ აბრამიშვილი ლ., მექრთამეობისათვის გათვალისწინებული სასჯელები ძველი ქართული სამართლის წიგნების მიხედვით, „სამართლის ჟურნალი“, № 1, თბ., 2011, 5.

დანაშაულის ჩადენისას საჯარო სასჯელად გვევლინება, თუმცა მონღოლთა შემოსევის შემდგომ პერიოდში სასჯელის ძირითად სახედ ყალიბდება დანაშაულის გამოსასყიდი ანუ ქონებრივი ანაზღაურება.⁷

ბაგრატ კურაპალატის სამართლის წიგნის 117-ე მუხლის მიხედვით, სასჯელის სახედ განზრახ მკვლელობისათვის გათვალისწინებულია ერთი სისხლის ფასი და დამატებით 12 000 თეთრი, ხოლო 107-ე მუხლის თანახმად აზნაური, რომელმაც ეპისკოპოსს აგინა ისჯება ოცი ათასი თეთრის გადახდით და ბოდის მოხდით.⁸

გიორგი ბრწყინვალის „ძეგლისდებაში“ მკვლელობისათვის ფართოდ გამოიყენება ქონებრივი საზღაური, მაგრამ ეს საზღაური სახელმწიფოს სასარგებლოდ კი არაა გათვალისწინებული, არამედ ხმარდება მხოლოდ დაზარალებულს.⁹ ამ შემთხვევაში ქონებრივ სასჯელს კერძო ხასიათი აქვს.

XVI საუკუნიდან ადგილი აქვს სასჯელების გამკაცრებას, ამ დროს ჯარიმა არის საჯარო ხასიათის გადასახადი, რომელსაც დამნაშავე იხდის სახელმწიფოს სასარგებლოდ. ვახტანგ VI-ის სამართალი ითვალისწინებდა სხვადასხვა სახის დანაშაულებს, მათ შორის ისეთ დანაშაულებს, რომელთა გამოსყიდვა ფულით არ დაიშვებოდა, მსგავს დანაშაულთა შორის არის სამხედრო საიდუმლოების გაცემა (221-ე მუხლი), თუმცა 173-ე მუხლი ითვალისწინებს შემდეგს: „...თუ ვინმემ მოიტაცოს რამე, ან დაიხუთოს, ექვსი თუმანი სახელმწიფო ჯარიმა გამოიღოს და წანართმავი ისევე პატრონს მისცეს“, ვახტანგის სამართლის 242-ე მუხლი ჯარიმას ითვალისწინებს სამნის მომგლეჯის მიმართ, მაგრამ აქ მოცემული ჯარიმა საჯარო ხასიათის არაა, ის მიეცემა დაზარალებულს.¹⁰ როგორც ვხედავთ ამ პერიოდში საქართველოში ჯარიმას აქვს, როგორც საჯარო, ისე კერძო ხასიათი. დამნაშავეს ეკისრებოდა მისი დანაშაულებრივი ქმედებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება, ნაქურდალი ნივთი ან მისი ფასის დაბრუნება, ამავდროულად კი სახელმწიფოს სასარგებლოდაც უხდებოდა „ზღვევა“.

„ჯარიმით განტანჯვას“, ანუ დაჯარიმებას იწვევდა: თვითნებობა, ცრუ დასმენა, დავაქარობა, „ლაშქრობის განწესების“ დარღვევა, ჩხუბში მახვილის ამოღება. საჯაროსთან ერთად კუთვნილების ჯარიმაც არსებობდა. „მრუდეს კაცს“ ჯარიმას მეფე, აგრეთვე სასამართლო და მებატონეც განუსაზღვრავდა. „სახელმწიფოდ“ (მეფისა და დედოფლის სასარგებლოდ) განწესებულ-გადახდილი ჯარიმა სათანადო სარქარსა თუ „ქარხანას“ (საწყობს) მიეზარებოდა. ჯარიმა საზღვევინებდა მოურავი (ან სხვა მოხელე), რომელსაც საზღაურის ნაწილი (სადედოფლო დასტურმალის მიხედვით – „ავკაცობის ჯარიმა“) ერგებოდა.¹¹

„ქართულ ჩვეულებით სამართალში კერძო ხასიათის სამართალდარღვევებისათვის ყველაზე გავრცელებული ქონებრივი სასჯელები იყო. ქონებრივი საზღაურის – კომპოზიციის – გადახდა ჩვეულებითი სამართლის საფუძველზე ფიქსირდება, როგორც ნატურით, ისე ფულით. კერძოდ, აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში გადახდის ძირითადი საშუალება იყო პირუტყვი, სვანეთში კი მინა, რაც ამ რეგიონებში წამყვანი მეურნეობის ფაქტორით იყო განპირობებული. პირუტყვი და მინა აქ ქონებრივი საზღაურის გადახდის ძირითადი ეკვივალენტი იყო. სვანეთში, ფშავ-ხევსურეთში, თუშეთში მკვლელობისათვის გადასახადი წინასწარ განსაზღვრული სახით ფიქსირდება – ფშავ-ხევსურეთში მას „თავსისხლს“ უწოდებენ, სვანეთში – „ნორს“. აღმოსავლეთ საქართველოს

⁷ მეტრეველი ვ., საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორია, თბ., 2003, 157-158.

⁸ იქვე, 273-275.

⁹ იქვე.

¹⁰ იქვე, 264.

¹¹ ფუტყარაძე ი., ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 11, თბ., 1987, 541-542.

მთიანეთსა და სვანეთში დაჭრისა და დასახიჩრებისათვის, აგრეთვე სხვა დანაშაულებისათვის ჩამოყალიბებული იყო ქონებრივი საზღაურების მთელი სისტემა. ძალზე გავრცელებულ ქონებრივ საზღაურს წარადგენდა ჯარიმა. იგი, ძირითადად, საჯარო სამართალდარღვევებისას გამოიყენებოდა, თუმცა მისი დაკისრება კერძო სამართალდარღვევების დროსაც გვხვდება, როგორც საზოგადოების, ისე კერძო პირის სასარგებლოდ. დაჯარიმების თავისებური ფორმაა „დარბევა“. ამ ტერმინით გამოიხატებოდა დამნაშავისათვის დაკისრებული ჯარიმის ამოღების მეთოდი. „დარბევისას“ ხალხს (ხალხის წარმომადგენლებს) დაჯარიმებულის ოჯახიდან მისგან უკითხავად ჯარიმის სახით გამოჰყავდა რაიმე პირუტყვი, გამოჰქონდა ღვინო, რითაც შემდეგ მთელი საზოგადოება ქეიფობდა. ქონებრივი საზღაურის სხვა სახეები, ძირითადად, საქართველოს ცალკეულ კუთხეებში გვხვდება და მათ განსხვავებულ შემთხვევებში იყენებენ¹².

„ისტორიულ-სამართლებრივი ანალიზის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ ჯარიმა სისხლის სამართალში დამკვიდრდა, როგორც კლასიკური სასჯელების (თავისუფლების აღკვეთა, სიკვდილით დასჯა და ა.შ.) ალტერნატივა. ჯარიმის, როგორც სანქციის გამოყენება ასოცირდება პირისთვის გარკვეულ ქონებრივ (ფულად) დანაკარგებთან, რაც პირის მიერ ჩადენილ ქმედებაზე სახელმწიფოს მხრიდან საკმარის და ადეკვატურ პასუხად მიიჩნევა“.¹³

3. ჯარიმა როგორც ძირითადი და დამატებითი სასჯელი და მისი მიზნები

კანონმდებელი დანაშაულის ყოველ კონკრეტულ შემადგენლობისათვის განსაზღვრავს არა მხოლოდ სანქციას – სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობას, არამედ ცალკეული სანქციის საკანონმდებლო ფარგლებს, რომლის დაცვითა და გააზრებით მოქმედებს მოსამართლე სასჯელის დანიშვნის დროს, შესაბამისად არ არსებობს სასჯელი კანონის გარეშე (*nulla poena sine lege*).¹⁴ ამდენად, კანონისმიერი განსაზღვრის ვალდებულება ვრცელდება სისხლისსამართლებრივი სანქციის დანიშვნის პროცედურაზე.

სასჯელი, როგორც სახელმწიფოს უარყოფითი რეაქცია ბრალეულ კრიმინალურ უსამართლობაზე, მისი სახისა და ზომის თვალსაზრისით, ნორმატიულად უნდა განსაზღვროს კანონმდებელმა, ხოლო სისხლისსამართლებრივი ნორმის დარღვევის შემთხვევებში დაწესებული სანქცია ნორმის ადრესატისათვის უნდა იყოს პროგნოზირებადი.¹⁵ რის საშუალებასაც, ერთი მხრივ, სისხლის სამართლის კოდექსი და მეორე მხრივ, სასამართლოს მიერ მიღებული კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება იძლევა.

სასჯელთა სისტემა, სადაც მოცემულია კონკრეტული სახის სასჯელები ამომწურავად არის ჩამოყალიბებული სისხლის სამართლის კოდექსის მე-40 მუხლში. კერძოდ, სასჯელის სახეებია: ჯარიმა, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, გამასწორებელი სამუშაო, სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა, თავისუფლების შეზღუდვა, ვადიანი და უვადო თავისუფლები აღკვეთა, ქონების ჩამორთმევა.

¹² დავითაშვილი გ., დანაშაული და სასჯელი ქართულ ჩვეულებით სამართალში, „სამართლის ჟურნალი“, № 2, თბ., 2011, 290-291.

¹³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 11 ივლისის № 3/2/416 გადაწყვეტილება, „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, პ. 49.

¹⁴ ტურავა მ., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოც., თბ., 2013, 353.

¹⁵ იხ. BverfGE 105, 135.

აღსანიშნავია, რომ სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ერთმანეთისაგან განასხვავებს ძირითად და დამატებით სასჯელებს. სისხლის სამართლის კოდექსის 41-ე მუხლის თანახმად, ჯარიმა განეკუთვნება, როგორც ძირითადი, ისე დამატებითი სასჯელის კატეგორიას.

რაც შეეხება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამომწვევი სანქციის ფარგლებს, იგი წარმოადგენს მოსამართლის მიერ დანაშაულისა და ბრალეულობის შეფასების საორიენტაციო ჩარჩოს.¹⁶ სასჯელის საკანონმდებლო საზღვრები ის ფუნდამენტია, რომელზეც კონკრეტული სასჯელის ზომა აიგება.¹⁷ გამომდინარე აქედან, მოსამართლე სასჯელის დანიშვნის დროს პირველ რიგში ითვალისწინებს იმ გარემოებას, თუ რა სახის სასჯელებია კანონმდებლის მიერ ამ დანაშაულისათვის განსაზღვრული, შემდგომ კი ამ სასჯელის ფარგლებს, ამასთან მხედველობაში იღებს საქართველოს სსკ-ის 53-ე მუხლით გათვალისწინებულ ისეთ გარემოებებს, როგორებიცაა ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე, დამნაშავის პიროვნება და ა. შ. მოსამართლის მიერ დანიშნულმა სასჯელმა უნდა უზრუნველყოს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 39-ე მუხლით გათვალისწინებული სასჯელის მიზნების აღსრულება, მაშასადამე, სამართლიანობის აღდგენა, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება და მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია. „სასჯელის ინდივიდუალიზაციის პროცესში სამართლიანი სასჯელის უზრუნველსაყოფად გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება სასჯელის სწორად შერჩევის პრინციპს, რაც სამართლიანობის პრინციპის ცხოვრებაში გატარების უმნიშვნელოვანესი გარანტიაა.“¹⁸

ჯარიმას განმარტავენ, როგორც ლიბერალური თვალსაზრისით იდეალურ სისხლისსამართლებრივ სანქციას. მას უპირატესობა ენიჭება სანქციის სხვა ფორმებს შორის, ვინაიდან მისი აღსრულება შესაძლებელია სახელმწიფო რესურსების ეკონომიით და სამართალდამრღვევისთვის შედარებით ნაკლები ტკივილის მიყენებით. სისხლის სამართლის მიზნებისთვის გამოყენებული ჯარიმა ინარჩუნებს დამსჯელ ხასიათს და ინდივიდუალიზებულია, ორიენტირებულია ინდივიდუალურ ბრალეულობაზე. ჯარიმა გამოიყენება ინდივიდუალურად სამართალდამრღვევის წინააღმდეგ საკუთრების უფლების შეზღუდვის, საკუთრების (ფულის) ამოღების გზით.¹⁹

სისხლის სამართლის კოდექსის 42-ე მუხლის თანახმად, ჯარიმა არის ფულადი თანხა, რომლის მინიმალური ოდენობაა 2000 ლარი. თუმცა იმ შემთხვევაში, თუ სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლის სანქცია სასჯელის სახით ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთა სამ წლამდე ვადით, ჯარიმის მინიმალური ოდენობა 500 ლარით განისაზღვრება. ზოგადად, ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობის პრობლემაა რომ იგი ადგენს ჯარიმის მხოლოდ ქვედა მინიმალურ ზღვარს. მაქსიმალური ზედა ზღვარი დაუდგენელია, იგი შეიძლება წინააღმდეგობაში მოვიდეს სასჯელის განსაზღვრულობის პრინციპთან.²⁰ გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსით დადგენილია ასევე ჯარიმის ზედა ზღვარი, ხოლო ჯარიმის გამოყენების საკითხსა და მის კონკრეტულ ოდენობას სასამართლო განსაზრავს, რომელიც მხედველობაში იღებს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმესა და მსჯავრდებულის მატერიალურ მდგომარეობას. საინტერესოა, რომ სასჯელის ეს სახე შეიძლება მოსამართლემ გამოიყენოს ძირითად სასჯელად ან დამატებითი სასჯელის სახით. ამასთან, ეს სასჯელი გამოიყენება მაშინაც, როდესაც სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლით განსაზღვრული არ არის, გარდა გარკვეული გამონაკლისებისა.²¹ როგორც იურიდიულ ლიტე-

¹⁶ Viktor A., *Geburt der Strafe*. Klostermann, Frankfurt am Main, 1951, 81.

¹⁷ Zipf/Dölling, in: *Maurach R. V., Gössel K. H., Zipf H., Strafrecht, AT, Teilband 2, 8. Aufl., Heidelberg, 2014, 762, §62 Rn. 60.*

¹⁸ *ლეკვეიშვილი მ.*, სასჯელის მიზნები და სასჯელის შეფარდების სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური ასპექტები, *ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“*, № 4(43) 14, 2014, 22.

¹⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 11 ივლისის № 3/2/416 გადაწყვეტილება, „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, პ. 50.

²⁰ Adrian L., *Speichern und Strafen. Die Gesellschaft im Datengefängnis*, C. H. Beck, München, 2019, 5.

²¹ აღნიშნული პრინციპი არ ვრცელდება ოჯახში ძალადობის დანაშაულზე.

რატურაში მიუთითებენ, ჯარიმა ისტორიულად კომპოზიციის პრინციპის გამოხატულებად მიიჩნეოდა და მას „საზღაური“ ეწოდებოდა.²²

ჯარიმა, როგორც ეფექტიანი სასჯელის სახე მთლიანად ეხმიანება სასჯელის გარდაუვალობის პრინციპს, ვინაიდან ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეზე გამომდინარე, მსჯავრდებულს უნდა დაენიშნოს მისი ქმედების შესაბამისი, პროპორციული და სამართლიანი სასჯელი.²³ გაეროს მინიმალური სტანდარტებით, კერძოდ – ტოკიოს წესებში, საუბარია ფიქსირებული ჯარიმების მნიშვნელობაზე, რაც თავიდან აგვარიდებს ჯარიმის ოდენობის განსაზღვრასთან დაკავშირებულ კითხვებს.²⁴ თანასწორობის პრინციპი მოითხოვს, რომ სასამართლომ გამოიკვლიოს მსჯავრდებულის შემოსავლები. ეს მეთოდი უზრუნველყოფს უხემ ეკვივალენტობას განსხვავებული ფინანსური საშუალების მქონე დამნაშავეებს შორის.²⁵

სისხლის სამართლის კოდექსის 39-ე მუხლის თანახმად, სასჯელის მიზანია სამართლიანობის აღდგენა, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება და დამნაშავეს რესოციალიზაცია. თითქმის არც ერთი განვითარებული ქვეყნის სისხლის სამართლის კანონმდებლობა არ იცნობს სასჯელის მიზნების საკანონმდებლო დონეზე განმტკიცებას, იგივე გერმანიის სისხლის სამართლის კანონმდებლობა არ შეიცავს აღნიშნულის მსგავს ჩანაწერს.²⁶ ამ ყველაფრის ფონზე, სასჯელის მიზანს არ წარმოადგენს ადამიანისათვის ტანჯვის მიყენება ან მისი ღირსების დამცირება. სახელმწიფო სასჯელის გამოყენებით იცავს ადამიანს, საზოგადოებას და მათ უფლებებს დანაშაულებრივი ხელყოფისაგან.²⁷

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო მიუთითებს, რომ დემოკრატიულ საზოგადოებაში, რომლის საფუძველი და მიზანი არის თავისუფალი ადამიანი, შეუძლებელია არსებობდეს ადამიანის წამების, არაჰუმანური, სასტიკი და ღირსების შემლახველი მოპყრობის მოთხოვნილება. შესაბამისად, დემოკრატია ვერ შექმნის, ვერ დაიცავს და ვერ უზრუნველყოფს ისეთი ხელისუფლება და სამართალი, რომელიც ადამიანის წამებას, არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას და სასჯელს დასაშავებლად მიიჩნევს.

სასჯელის გამოყენება გარკვეულ რესურსებთან არის დაკავშირებული, რის გამოც მისი დანიშვნა სახელმწიფოს ძვირი უფდება.²⁸ მაგალითად, ყველაზე დიდ ფინანსურ დანახარჯებთან დაკავშირებულია თავისუფლების აღკვეთის გამოყენება, ვინაიდან იგი მოითხოვს ციხეებისა და სასჯელალსრულების სხვა დაწესებულებათა მშენებლობასა და სათანადო წესით მოწყობას. ამასთან, ასეთ დაწესებულებებს ესაჭიროება მომსახურე პერსონალი, რომელთა ანაზღაურებაც დამატებით ხარჯებთანაა დაკავშირებული.²⁹

4. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები სასჯელის სახით ჯარიმის გამოყენებასთან მიმართებით

²² ტყემელიძე გ., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, ნაჭყებია გ. (რედ.), თბ., 200, 358.

²³ ივანიძე მ., სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თოდუა ნ. (რედ.), თბ., 2016, 322.

²⁴ Winfried H., Warum Strafe sein muss. Ein Plädoyer. Ullstein, Berlin, 2009, 15.

²⁵ United Nations Office On Drugs and Crime, Handbook of basic principles and promising practices on Alternatives to Imprisonment, Vienna, 2007, 29-30.

²⁶ Friedrich K., Etymologisches Wörterbuch der Deutschen Sprache. Walter de Gruyter Verlag, Berlin 1963, 31.

²⁷ გამყრელიძე ო., საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, თბ., 2008, 49.

²⁸ Janusz K., Wie man ein Kind lieben soll, Göttingen, 1978, 111.

²⁹ გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი III, თბ., 2013, 11.

საინტერესოა, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 11 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე: *Mamidakis v. Greece*, სადაც მომჩივანი იყო ბერძენი, ნავთობის კომპანიის დირექტორი (*The Oil Company Mamidoil–Jetoil SA*). 1997 წელს მას დაევალა ჯარიმის სახით 3, 008, 216 ევროს გადახდა ნავთობპროდუქტის კონტრაბანდისთვის და ასევე საბაჟო წესების დარღვევისათვის, ჯამში 4, 946, 145 ევროს ოდენობით. მომჩივანმა გაასაჩივრა აღნიშნული ჯარიმის ოდენობა, უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა მისი საჩივარი. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (შემდგომში – ევროპული სასამართლო) წინაშე მომჩივანი აცხადებდა, რომ დაკისრებული ჯარიმის გადაჭარბებულმა ოდენობამ გამოიწვია ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლისა (საქმის სამართლიანი განხილვის უფლება) და დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის (საკუთრების დაცვა) დარღვევა.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ უნდა არსებობდეს პროპორციული ურთიერთმიმართება გატარებულ ზომასა და მისაღწევ მიზანს შორის. განსახილველ საქმეში შეზღუდვა გათვალისწინებული იყო კანონით და გამართლებული იყო საჯარო ინტერესების დაცვით, კერძოდ, კონტრაბანდის დაწესების წინააღმდეგ საბრძოლველად. რაც შეეხება მომჩივნის უფლებაში ჩარევასა და საერთო ინტერესების დაცვას შორის პროპორციულობის მოთხოვნას, სასამართლომ მიიჩნია, რომ დაკისრებული ჯარიმა იყო შეუსაბამოდ მაღალი. მიუხედავად იმისა, რომ მსგავს საკითხზე სახელმწიფოს აქვს თავისუფალი შეფასების არე, მომჩივნის ფინანსური მდგომარეობის გათვალისწინებით, დაკისრებული ჯარიმა მაინც მიჩნეულ იქნა მისაღწევი მიზნის არაპროპორციულად. შესაბამისად, სასამართლომ ერთხმად დაადგინა პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის დარღვევა.³⁰

საქმეზე *Grifhorst v. France* მომჩივანმა საფრანგეთიდან ანდორაში გადასვლისას საბაჟოს თანამშრომლების მოთხოვნით არ წარმოადგინა თანხა, რომელიც თან ჰქონდა (EUR 233, 056). ის დამნაშავედ იქნა ცნობილი საბაჟო კოდექსით გათვალისწინებული ვალდებულების შეუსრულებლობისათვის და ამავე კოდექსის საფუძველზე ჩამოერთვა თანხა, რომელიც არ წარმოადგინა საბაჟოზე. ასევე, დაევალა ჩამორთმეული თანხის ოდენობის ნახევრის ჯარიმის სახით გადახდა და შეეფარდა პატიმრობა. მომჩივანი ევროპული სასამართლოს წინაშე დავობდა, რომ მის მიმართ დაირღვა კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი. სასამართლომ მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ სხვა არაერთ გადაწყვეტილებაში დამკვიდრებულ სტანდარტზე, რომ უნდა არსებობდეს სამართლიანი ბალანსი შეზღუდულ უფლებასა და მისაღწევ მიზანს შორის. ასევე ხაზი გაუსვა, რომ სახელმწიფო სარგებლობს თავისუფალი შეფასების არით, თვითონ განსაზღვროს ჯარიმის სახეობა და გადაწყვიტოს, თუ რამდენად ემსახურება აღნიშნული საჯარო ინტერესების დაცვას, კანონით განსაზღვრული მიზნის მისაღწევად.

ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ჯარიმა გათვალისწინებული იყო კანონით, რომელიც აკმაყოფილებდა კონვენციის მოთხოვნებს. თუმცა, სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა სახელმწიფოს მიერ დაკისრებული სანქციების პროპორციულობაზე და მიიჩნია, რომ არ იყო დაცული სამართლიანი ბალანსი – დაკისრებული ჯარიმა და სხვა სანქციები, იყო ჩადენილი ქმედების არაპროპორციული. შესაბამისად, დადგინდა კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის დარღვევა.³¹

³⁰ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 11 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე: *Mamidakis v. Greece*, განაცხადი: №35533/04.

³¹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 26 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე: *Grifhorst v. France*, განაცხადი: №28336/02.

აღნიშნული საქმეებისგან განსხვავებით საქმეზე *Konstantin Stefanov v. Bulgaria* ევროპულმა სასამართლომ არ დაადგინა პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის დარღვევა.

მომჩივანი იყო ეროვნებით ბულგარელი იურისტი, რომელსაც დაეკისრა ჯარიმა 260 ევროს ოდენობით, იმის გამო, რომ უარი თქვა მისი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის წარმომადგენლობაზე. მომჩივანი აცხადებდა, რომ აღნიშნულმა ჯარიმამ დაარღვია კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლით დაცული საკუთრების უფლება. სასამართლომ მიიჩნია, რომ თანხა, რომლის გადახდაც ჯარიმის სახით მომჩივანს დაეკისრა, წარმოადგენს საკუთრებას, შესაბამისად მასზე ვრცელდება კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი. ის ხვდება აღნიშნული მუხლის მეორე ნაწილის ფარგლებში, რომელიც სახელმწიფოს უფლებას აძლევს შეზღუდოს საკუთრებით სარგებლობა ჯარიმების გადახდის უზრუნველსაყოფად. შეზღუდვის კანონიერებასთან დაკავშირებით, სასამართლომ აღნიშნა, რომ ეროვნულმა სასამართლომ მომჩივანი დააჯარიმა სამართლებრივი ნორმის საფუძველზე, რომელიც იყო სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ნაწილი. ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ კანონი აკმაყოფილებდა კონვენციის მოთხოვნებს და ჯარიმა არ იყო თვითნებური. ასევე, მომჩივანს ჰქონდა პროცედურული გარანტიები იმისთვის, რომ გაესაჩივრებინა ჯარიმა. ბოლოს კი აღნიშნა, რომ ჯარიმა არ იყო მკაცრი და არაპროპორციული, არამედ ემსახურებოდა საჯარო ინტერესებს. ყოველივე ამის გათვალისწინებით, არ დადგინდა პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის დარღვევა.³²

ზემოაღნიშნული საქმეების ანალიზიდან ირკვევა, რომ ჯარიმის ვალდებულების დაკისრებით გამოწვეული კონვენციით გარანტირებული უფლებების სავარაუდო დარღვევის განხილვისას, სასამართლო მხედველობაში იღებს, არის თუ არა დაკისრებული თანხა მისაღწევი ლეგიტიმური მიზნის პროპორციული, დაცულია თუ არა სამართლიანი ბალანსი მისაღწევ მიზანსა და პიროვნებისთვის დაკისრებულ სანქციას შორის. როგორც აღინიშნა, ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ განსახილველი საკითხი ხვდება სახელმწიფოს თავისუფალი შეფასების არეში, თუმცა ის მაინც ადგენს დარღვევას, როდესაც შეზღუდვა არ შეესაბამება კონვენციის მოთხოვნებს, მიუხედავად იმისა, რომ ერთი შეხედვით ევროპული სასამართლო აღიარებს სახელმწიფოთა დისკრეტციას ჯარიმის ოდენობის განსაზღვრის საკითხში, პარალელურად ადგენს, რომ დაკისრებული ფულადი ვალდებულება უნდა იყოს პროპორციული.

2005 წლის 9 მარტს საქართველოს მოქალაქეებმა ამირან ნაცვლიშვილმა და რუსუდან ტოგონიძემ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის 34-ე მუხლის შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში საქართველოს წინააღმდეგ წარადგინეს განაცხადი. განმცხადებლები დავობდნენ, რომ მათ მიმართ, საპროცესო შეთანხმების გამოყენებით, დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტი და მე-7 დამატებითი ოქმის მე-2 მუხლი. ასევე, სადავო გახადეს და მიუთითეს პირველი განმცხადებლის მიმართ უდანაშაულობის პრეზუმფციის და პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის სავარაუდო დარღვევაზე. განმცხადებლები მიუთითებდნენ, რომ ადგილი ჰქონდა სახელმწიფოს მხრიდან კონვენციის 34-ე მუხლის მოთხოვნათა დარღვევას.

ორივე განმცხადებელი დავობდა, რომ ზიანის ძალდატანებით ანაზღაურებითა და ჯარიმის სანაცვლოდ, სისხლის სამართლის საქმის წარმოების შეწყვეტით, მათ მიმართ ადგილი ჰქონდა პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის დარღვევას.³³

³² ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 27 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე: *Konstantin Stefanov v. Bulgaria*, განაცხადი: №35399/05.

³³ „ყოველ ფიზიკურ და იურიდიულ პირს აქვს თავისი საკუთრებით შეუფერხებელი სარგებლობის უფლება. მხოლოდ საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის შეიძლება ჩამოერთვას საკუთრება ვინმეს კანონითა და საერთა-

სასამართლომ განმარტა, რომ საპროცესო შეთანხმებიდან გამომდინარე, ზიანის ანაზღაურება და სხვა ფულადი გადასახდელი პირველი განმცხადებლის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობიდან გამომდინარეობდა, აღნიშნული ფულადი გადასახდელების კანონიერება არ შეიძლება გაიმიჯნოს საპროცესო შეთანხმების სამართლიანობისგან. შესაბამისად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ადგილი არ ჰქონია პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის დარღვევას.³⁴

5. ჯარიმის აღსრულება

ჯარიმის აღსრულების პროცედურის, ჯარიმასთან დაკავშირებული ხანდაზმულობისა და აღსრულების შეწყვეტის საკითხებს არეგულირებს საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“. დასახელებული კანონის მე-2 მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, ამ კანონით დადგენილი წესით აღსრულებას ექვემდებარება სისხლის სამართლის საქმეზე კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი სასამართლო განაჩენი ფიზიკური პირისათვის ან/და იურიდიული პირისათვის სასჯელის სახით ჯარიმის დაკისრების ან/და ქონების ჩამორთმევის შესახებ.³⁵

მოცემული კატეგორიის სააღსრულებო საქმეთა აღსრულების პროცესში აღმასრულებელი იყენებს ამავე კანონით დადგენილ იძულებით მექანიზმებს, მათ შორის, ახორციელებს მოვალისათვის გადაწყვეტილების ნებაყოფლობით შესრულების თაობაზე წინადადების გაგზავნას, იძიებს მოვალის ქონებას და ავრცელებს ყადაღას მასზე, ახდენს მოვალის რეგისტრაციას მოვალეთა რეესტრში, საჭიროების შემთხვევაში, მიმართავს მოვალეს ქონებრივი ნუსხის წარმოდგენის შესახებ. თუკი მოვალის მიერ ნებაყოფლობით არ მოხდება ჯარიმის გადახდა, აღმასრულებელი ახორციელებს ქონების აუქციონის წესით რეალიზაციას და ამოღებული თანხის სახელმწიფო ბიუჯეტში გადარიცხვას.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის რეგულაცია, რომლის მიხედვითაც გათვალისწინებულია მსჯავრდებულის მიერ შეტანილი გირაოს თანხის ჯარიმის სახით ბიუჯეტში გადარიცხვის წესი, კერძოდ, კანონის 28¹ მუხლის შესაბამისად, აღსრულების ეროვნული ბიურო ვალდებულია სააღსრულებო ფურცლის სააღსრულებო ბიუროში წარდგენიდან 10 დღის ვადაში, მსჯავრდებულისა და გირაოს შემტანის წერილობითი თანხმობის საფუძველზე (ხოლო თუ გირაოს შემტანი თავად მსჯავრდებულია ან გირაო შეტანილია მსჯავრდებულის სახელით – მისი თანხმობის გარეშე) მოახდინოს აღსრულება გირაოს სახით აღსრულების ეროვნული ბიუროს სადებოზიტო ანგარიშზე შეტანილ ფულად თანხაზე ამ კანონით დადგენილი წესით.

საყურადღებოა, სსიპ აღსრულების ეროვნული ბიუროდან, 2018 წლის 26 ნოემბერს, ჩემს მიერ გამოთხოვილი ინფორმაცია, რომელიც მოიცავს აღსრულების ეროვნულ ბიუროში წარდგენილი და დასრულებული, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული, სახდელის კატეგორიის საქმეებს 2014 წლიდან 2018 წლის 1-ელ ივლისამდე პერიოდში:³⁶

შორისო სამართლის ზოგადი პრინციპების გათვალისწინებით. ამასთან, წინარე დებულება ვერ ხელყოფს სახელმწიფოს უფლებას, გამოიყენოს ისეთი კანონი, რომელსაც ის აუცილებლად მიიჩნევს საერთო ინტერესების შესაბამისად საკუთრებით სარგებლობის კონტროლისათვის ან გადასახადებისა და სხვა მოსაკრებლის ან/და ჯარიმების გადახდის უზრუნველსაყოფად.“

³⁴ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 25 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე: **Natsvlishvili and Togonidze v. Georgia**, განაცხადი: №9043/05.

³⁵ იხ. საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 16/04/1999.

³⁶ აღსრულების ეროვნული ბიუროს 2018 წლის 26 ნოემბრის № 81781 წერილი: სისხლის სამართლის საქმეებზე საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნის თაობაზე.

წელი	შემოსული საქმის რაოდენობა	დასრულებული საქმის რაოდენობა
2014	8355	6807
2015	8182	9047
2016	8426	7429
2017	7389	6252
2018 (1-ელ ივლისამდე)	2890	2629

აღნიშნული ინფორმაციით, არ იკვეთება სისხლის სამართლის საქმეებზე კონკრეტულად რა საფუძვლით მოხდა საქმის აღსრულება – „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის 28¹ მუხლით დადგენილი წესით, დაექვემდებარა თუ არა აღნიშნული საქმეები დასახელებული კანონით დადგენილი აღსრულების საერთო წესს.

სისხლისსამართლებრივი წესით დაკისრებული ჯარიმის საფუძველზე მიმდინარე სააღსრულებო წარმოების შეწყვეტის წესს არეგულირებს „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის 34-ე მუხლი. კერძოდ, პირველი პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, აღსრულება შეწყდება, თუ გავიდა აღსასრულებელი გადაწყვეტილების იძულებითი აღსრულების ხანდაზმულობის ვადა; ამავე პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტის თანახმად, აღსრულება შეწყდება, თუ თანხის გადახდევინებასთან დაკავშირებულ საქმეზე სააღსრულებო წარმოების დაწყებიდან გასულია 10 წელი, გარდა ალიმენტის გადახდევინების შესახებ, შრომითი ურთიერთობიდან გამომდინარე, დასახიჩრებით ან ჯანმრთელობის სხვაგვარი დაზიანებით, აგრეთვე მარჩენალის დაკარგვით გამონკვეული ზიანის ანაზღაურების შესახებ, დანაშაულით ან ადმინისტრაციული სამართალდარღვევით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნებისა, აგრეთვე სახელმწიფო, ავტონომიური რესპუბლიკის რესპუბლიკური ან ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის სასარგებლოდ ან სანინააღმდეგოდ წარმოებული სააღსრულებო საქმეებისა.

ამდენად, ციტირებული ნორმით დადგენილია ერთი მხრივ, აღსრულების შეწყვეტის შესაძლებლობა იმ შემთხვევაში, თუკი გავა აღსასრულებელი გადაწყვეტილების იძულებითი აღსრულების ხანდაზმულობის ვადა (მუხლი 34, პუნქტი 1, „ე“ ქვეპუნქტი), ხოლო მეორე მხრივ, დადგენილია, რომ სახელმწიფო, ავტონომიური რესპუბლიკის რესპუბლიკური ან ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის სასარგებლოდ წარმოებულ სააღსრულებო საქმეზე, რომელიც მოიცავს სისხლის სამართლებრივი წესით დაკისრებული ჯარიმების საქმეთა კატეგორიას, აღსრულების შეწყვეტის შეუძლებლობა, 10 წლიანი ვადის გასვლის შემდგომაც.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ აღსრულების ეროვნული ბიუროს წარმოებაში არსებულ, ერთ-ერთ სისხლისსამართლებრივი წესით დაკისრებული ჯარიმის აღსრულების საქმეზე, მოვალემ მომართა აღმასრულებელს და მოითხოვა აღსრულების შეწყვეტა „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის 34-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტის საფუძველზე³⁷, ვინაიდან გასული იყო საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 76-ე მუხლის პირველი ნაწილით ამ კატეგორიის დანაშაულისათვის დადგენილი განაჩენის ხანდაზმულობის ვადა.

აღმასრულებელმა შუამდგომლობით მიმართა თბილისის საქალაქო სასამართლოს და მოითხოვა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 76-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ბ“ ქვე-

³⁷ აღსრულება შეწყდება, თუ გავიდა აღსასრულებელი გადაწყვეტილების იძულებითი აღსრულების ხანდაზმულობის ვადა.

პუნქტის საფუძველზე მოვალის, იგივე მსჯავრდებულის, გათავისუფლება დამატებითი სასჯელის მოხდისაგან.

თბილისის საქალაქო სასამართლომ აღმასრულებელს უარი უთხრა შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე. თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება გასაჩივრდა თბილისის სააპელაციო სასამართლოში. თბილისის სააპელაციო სასამართლომ დააკმაყოფილა საჩივარი და მოვალე (მსჯავრდებული) გაათავისუფლა განაჩენით დანაშაულის ჩადენისათვის დამატებითი სასჯელის სახით დანიშნული ჯარიმის გადახდისაგან. სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა იმ გარემოებაზე, რომ გასული იყო სისხლის სამართლის კოდექსის 76-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული, კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენის აღსრულების 6 წლიანი ვადა და ამ საფუძველზე მსჯავრდებული გაათავისუფლა დამატებითი სასჯელის მოხდისაგან. აღნიშნული გარემოება კი გახდა აღმასრულებლის მიერ, „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის 34-ე მუხლის პირველი პუნქტის პირველი პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტის³⁸ საფუძველზე სააღსრულებო წარმოების შეწყვეტის საფუძველი.

სააპელაციო სასამართლომ, საკითხზე მსჯელობისას, ყურადღება მიაქცია „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის 34-ე მუხლის პირველი პუნქტის „კ“ ქვეპუნქტს³⁹. სასამართლო მიუთითებს – მართალია ციტირებული ნორმით მოცემული განსაზღვრება გარკვეულწილად წინააღმდეგობაში მოდის საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 76-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტთან, მაგრამ ასეთი წინააღმდეგობის მიუხედავად, პალატამ ჩათვალა, რომ საკითხის გადაწყვეტისას უნდა ეხელმძღვანელა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით, რომელიც უფრო ჰუმანურია და რომელიც არ უშვებს რაიმე დათქმას, მითუმეტეს არ შეიძლება შეიზღუდოს მსჯავრდებულის უფლება, რომელიც გარანტირებულია ამ კანონით.⁴⁰

ჯარიმის, როგორც სისხლისსამართლებრივი სასჯელის შეფარდებისა და აღსრულების საკითხის ანალიზისას გასათვალისწინებელია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის მიერ 2014 წლის 14 აპრილს მომზადებული განმარტება. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს აღნიშნული განმარტება ეხება განაჩენთა ერთობლიობის დროს წინა განაჩენით დანიშნული დამატებითი სასჯელის ბოლო განაჩენისათვის დამატებას.⁴¹ აღნიშნულ სისხლის სამართლის საქმეზე, თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2009 წლის 28 ოქტომბრის განაჩენით, ბრალდებულს სასჯელად დაენიშნა 3 თვით თავისუფლების აღკვეთა, რაც ჩათვალა პირობით, 1 წლის გამოსაცდელი ვადით, ხოლო დამატებითი სასჯელის სახით დაეკისრა ჯარიმა – 2000 ლარის ოდენობით.

იმავე სასამართლოს 2010 წლის 29 აპრილის განაჩენით ბრალდებულს სსკ-ის 273-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის სასჯელად დაენიშნა 1 წლით თავისუფლების აღკვეთა. ბრალდებულს დანიშნული სასჯელიდან 3 თვე განესაზღვრა პენიტენციურ დაწესებულებაში

³⁸ გავიდა აღსასრულებელი გადაწყვეტილების იძულებითი აღსრულების ხანდაზმულობის ვადა.

³⁹ აღსრულება შეწყდება თუ თანხის გადახდევინებასთან დაკავშირებულ საქმეზე სააღსრულებო წარმოების დაწყებიდან გასულია 10 წელი, გარდა ალიმენტის გადახდევინების შესახებ, შრომითი ურთიერთობიდან გამომდინარე, დასახიჩრებით ან ჯანმრთელობის სხვაგვარი აზიანებით, აგრეთვე მარჩენალის დაკარგვით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების შესახებ, დანაშაულით ან ადმინისტრაციული სამართალდარღვევით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნებისა, აგრეთვე სახელმწიფო, ავტონომიური რესპუბლიკის რესპუბლიკური ან ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულისბიუჯეტის სასარგებლოდ ან სანადაღმდეგოდ წარმოებული სააღსრულებო საქმეებისა.

⁴⁰ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2017 წლის 1 აგვისტოს განჩინება საქმეზე № 1ბ/531-17.

⁴¹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2014 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2კ-100აპ-14.

მოხდით, ხოლო დარჩენილი 9 თვე ჩაეთვალა პირობით, 1 წლისა და 9 თვის გამოსაცდელი ვადით. გარდა ამისა, სსკ-ის 67-ე მუხლის მე-5 ნაწილის შესაბამისად, სასამართლომ გააუქმა წინა განაჩენი პირობითი მსჯავრის ნაწილში, მოუხდელი ნაწილი – 3 თვე დაუმატა ახლად დანიშნულ სასჯელს და მსჯავრდებულს განაჩენთა ერთობლიობით სასჯელის საბოლოო ზომად განესაზღვრა 1 წლითა და 3 თვით თავისუფლების აღკვეთა. დანიშნული სასჯელიდან 6 თვე განესაზღვრა სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მოხდით, ხოლო დარჩენილი 9 თვე ჩაეთვალა პირობით, 1 წლისა და 9 თვის გამოსაცდელი ვადით.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2014 წლის 21 თებერვლისა და თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2014 წლის 18 მარტის განჩინებებით არ დამტკიცდა პროკურორსა და ბრალდებულს შორის დადებული საპროცესო შეთანხმება.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ საქართველოს სსკ-ის 59-ე მუხლის მე-2 ნაწილის დანაწესის შესაბამისად, თბილისის საქალაქო სასამართლო აღნიშნულ შემთხვევაში განაჩენთა ერთობლიობით საბოლოო სასჯელის დანიშვნისას ძირითადი სასჯელის გარდა, აგრეთვე ვალდებული იყო ემსჯელა ჯარიმის სახით დაკისრებულ დამატებით სასჯელზეც. ცხადია, მოცემულ შემთხვევაში, ბრალდებულს ჯარიმის თანხა არ ჰქონდა გადახდილი, ვინაიდან მხოლოდ აღუსრულებელი ჯარიმა შესაძლოა გამხდარიყო უზენაესი სასამართლოს მსჯელობის საგანი წინა განაჩენით დაკისრებული დამატებითი სასჯელის სახით განსაზღვრული ჯარიმის დამატებისას განაჩენთა ერთობლიობის დროს. საქართველოს უზენაესი სასამართლო, აგრეთვე, აზუსტებს, რომ საქართველოს სსკ-ის 59-ე მუხლის მე-3 ნაწილის შესაბამისად, პირველი ინსტანციის სასამართლოს სრულად უნდა დაემატებინა წინა განაჩენით დამატებითი სასჯელის სახით დანიშნული ჯარიმა 2000 ლარის ოდენობით, რაც აღნიშნულ სისხლის სამართლის საქმეზე არ განხორციელებულა. კერძოდ, სასამართლომ გააუქმა წინა განაჩენი მხოლოდ პირობითი მსჯავრის ნაწილში და საერთოდ არ შეეხო დამატებით დანიშნული სასჯელის მოუხდელ ნაწილს. ამგვარად, თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2009 წლის 28 ოქტომბრის განაჩენი დამატებით დანიშნული სასჯელის ნაწილში ფაქტობრივად აღუსრულებელია. საკასაციო პალატის შეფასებით, იმ შემთხვევაში, თუ თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2010 წლის 29 აპრილის განაჩენით ბრალდებულს განაჩენთა ერთობლიობით განსაზღვრული ექნებოდა წინა განაჩენით დანიშნული დამატებითი სასჯელის მოუხდელი ნაწილიც (რაც 2021 წლის მდგომარეობით იქნებოდა აღუსრულებელი), სასამართლო უფლებამოსილი იქნებოდა დაემტკიცებინა საპროცესო შეთანხმება წარმოდგენილი სახით. აქედან გამომდინარე, უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა პროკურორის საკასაციო საჩივარი და არ დამტკიცდა ბრალდებისა და დაცვის მხარეს შორის დადებული საპროცესო შეთანხმება.

გარდა ამისა, საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ ახალი ბრალდების საქმეზე გამამტყუნებელი განაჩენის დადგენის შემთხვევაში, თუ ბრალდებულს საპატიმრო სასჯელი დაუდგინდება, სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარის შუამდგომლობის საფუძველზე, სასჯელის მოხდის ადგილის მიხედვით პირველი ინსტანციის სასამართლო იმსჯელებს მსჯავრდებულისათვის სასჯელის ყველა აღუსრულებელი განაჩენის მიხედვით განსაზღვრის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 286-ე მუხლის მიხედვით. იმ შემთხვევაში კი, როცა პირს არასაპატიმრო სასჯელი დაენიშნება, როგორც ამ სასჯელის, ასევე წინა აღუსრულებელი განაჩენით დანიშნული არასაპატიმრო სასჯელის აღსრულებას უზრუნველყოფს სააღსრულებო ან არასაპატიმრო სასჯელთა აღსრულებისა და პრობაციის ბიურო „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“

და „არასაკატიმრო სასჯელთა აღსრულების წესისა და პრობაციის შესახებ“ საქართველოს კანონების მიხედვით.⁴²

6. დასკვნა

ჯარიმა კანონმდებლობით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის სახეა, რომელიც სასჯელის სახით შეეფარდება ბრალეული და მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენ პირს. სასჯელის ამ სახის გამოყენების დროს მთელ რიგ ფაქტობრივ გარემოებებს ექცევა ყურადღება, მოსამართლე, როგორც სასჯელის ამ ზომის განმსაზღვრელი პირი ხელმძღვანელობს ამ გარემოებებით, ამასთან, მან ყურადღება უნდა გაამახვილოს პროპორციულობის პრინციპზე.

ჯარიმა შეიძლება დაინიშნოს როგორც დამატებით, ასევე ძირითად სასჯელად, მაგრამ არ არის მითითებული, რომ, როდესაც სასჯელის ძირითად სახედ სასამართლო ჯარიმას იყენებს, მას არ შეუძლია დამატებით სასჯელადაც ჯარიმა გამოიყენოს, რაც პრაქტიკულად, საკანონმდებლო ხარვეზია, რადგან თუ ჯარიმა ძირითადი სასჯელია, იგი ამავდროულად დამატებითი სასჯელის როლს ვეღარ შეასრულებს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, რამდენიმე დამატებითი სასჯელის ერთდროულად დანიშვნა შესაძლებელია, მაგრამ არ არის მითითებული, რომელ დამატებით სასჯელთან ერთად შეიძლება ჯარიმის გამოყენება. მიზანშეწონილი არ არის ჯარიმის და საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომის ერთად გამოყენება, რადგან საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა, როგორც წესი, შეეფარდება მას, ვისაც ჯარიმის გადახდის საშუალება არ აქვს. ასევე, როგორც წესი, გაუმართლებელია ჯარიმის მისჯა დამატებით სასჯელად, როდესაც სასჯელის ძირითადი სახე თავისუფლების აღკვეთაა, რადგან დიდია არაპროპორციული სასჯელის მისჯის რისკი.

გაუმართლებელია ჯარიმის მისჯა თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის დროს, რადგან ამ დროს მსჯავრდებული ისედაც განიცდის დიდ ფინანსურ დანაკარგს.

ჯარიმა, როგორც წესი, ინიშნება ნაკლებად მძიმე დანაშაულებთან მიმართებით, ძირითადად ისეთ ქმედებებთან, რომლის შედეგადაც გამოწვეული ზიანის აღდგენა შეუძლებელია. დაუშვებელია ჯარიმის გამოყენება სასჯელის ძირითად სახედ მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულებთან. ამიტომ არ არის მისაღები კანონმდებლის მიდგომა, მაგალითად 180-ე მუხლის მე-3 ნაწილთან მიმართებით, როდესაც სასჯელის სახეა თავისუფლების აღკვეთა 6-დან 9 წლამდე ან ჯარიმა. დაუშვებელია, ჯარიმა იყოს ამ ზომის თავისუფლების აღკვეთის ალტერნატივა. გერმანული კანონმდებლობით ერთმანეთისაგან გამიჯნულია დანაშაულის ჩადენა და გადაცდომა. ჯარიმა კი მხოლოდ გადაცდომებთან გამოიყენება.

როდესაც პირი არ იხდის ჯარიმას, იგი ეცვლება სხვა სასჯელით, სისხლის სამართლის კოდექსი განსაზღვრავს გაანგარიშების წესს, მაგრამ ჯარიმის თავისუფლების აღკვეთით შეცვლის შემთხვევაში მსგავსი პროპორცია არ არის დადგენილი. პრობლემურია შემთხვევა, როდესაც ჯარიმა იცვლება თავისუფლების აღკვეთით ისეთ მუხლთან მიმართებით, რომელიც სასჯელის ძირითად სახედ არ ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას. ეს შესაძლოა წინააღმდეგობაში მოვიდეს კანონიერების პრინციპთან. ჯარიმის გადაუხდელობის შემთხვევაში, არ იწყება ნასამართლობის ვადის ათვლა და პირი მუდმივად ნასამართლევი ითვლება.

⁴² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2014 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2კ-100აპ-14, იხ. განმარტება, <<http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/n63-mnishvnelovani-ganmarteba.pdf>> [02.06.2020].

ამასთან აღსანიშნავია, რომ მხოლოდ სასჯელის დანიშვნა არ არის საკმარისი მისი აღსრულებისათვის, ჯარიმის დანიშვნა მხოლოდ ერთი ნაწილია, რომელსაც ახლავს მეორე მხარე, მისი აღსრულება, რაც სხვა დამატებით პროცედურებს საჭიროებს.

დასკვნის სახით, შეიძლება ითქვას, რომ სისხლისსამართლებრივი წესით დაკისრებული ჯარიმების აღსრულების ხანდაზმულობის საკითხი და ამ საფუძვლით ჯარიმის აღსრულების შეწყვეტა არ არის მკაფიოდ დარეგულირებული „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონით და ამ მხრივ დასახელებული კანონი ბუნდოვანია. შესაბამისად, მიგვაჩნია, რომ მოცემული საკითხი საჭიროებს საკანონმდებლო მონესრიგებას, რათა არ დაზარალდეს მოვალე, მსჯავრდებული პირების უფლებები, რომელთა მიმართაც სახეზეა ხანდაზმულობის საფუძვლით სასჯელისაგან გათავისუფლების წინაპირობები, ხოლო მეორე მხრივ, სააღსრულებო კანონმდებლობა აწესებს მათ მიმართ დროში განუსაზღვრელად სააღსრულებო წარმოების არსებობის შესაძლებლობას.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 16/04/1999.
2. საქართველოს კანონი „არასაპატიმრო სასჯელთა აღსრულების წესისა და პრობაციის შესახებ“, სსმ, 21, 04/07/2001.
3. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, სსმ, 41(48), 13/08/1999.
4. აბრამიშვილი ლ., მექრთამეობისათვის გათვალისწინებული სასჯელები ძველი ქართული სამართლის წიგნების მიხედვით, „სამართლის ჟურნალი“, № 1, თბ., 2011, 5.
5. გამყრელიძე ო., საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, თბ., 2008, 49.
6. გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი III, თბ., 2013, 11.
7. დავითაშვილი გ., დანაშაული და სასჯელი ქართულ ჩვეულებით სამართალში, „სამართლის ჟურნალი“, №2, თბ., 2011, 290-291.
8. დვალიძე ი., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლისსამართლებრივი შედეგები, თბ., 2013, 14.
9. ვარძელაშვილი ი., სასჯელის მიზნები, თბ., 2016, 9.
10. ივანიძე მ., სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თოდუა ნ. (რედ.), თბ., 2016, 322.
11. ლეკვიშვილი მ., სასჯელის მიზნები და სასჯელის შეფარდების სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური ასპექტები, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №4(43) 14, 2014, 22.
12. მჭედლიშვილი-ჭედრიხი ქ., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი I დანაშაული, ძირითადი საკითხები კითხვა-პასუხებით, თბ., 2014, 7.
13. მეტრეველი გ., საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორია, თბ., 2003, 257-258, 264, 273-275.
14. ტურავა მ., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოც., თბ., 2013, 353.
15. ტყეშელიაძე გ., მიუთითეთ ავტორის სტატიის დასახელება ან თუ მუხლის კომენტარია შესაბამისი ნაწილი, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, ნაჭყებია გ. (რედ.), თბ., 2007, 200, 358.
16. ფუტყარაძე ი., ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 11, თბ., 1987, 541-542.
17. ცქიტიშვილი თ., სასჯელის პროპორციულობა, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თბ., 2016, 187.
18. ჯავახიშვილი ივ., ქართული სამართლის ისტორია, ნ. 2, ნაკვეთი 2, ტფ., 1929, 503.
19. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 11 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე: Mamidakis v. Greece, განაცხადი: № 35533/04.
20. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 26 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე: Griffhorst v. France, განაცხადი: № 28336/02.

21. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 25 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე: *Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia*, განაცხადი: № 9043/05.
22. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 27 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე: *Konstantin Stefanov v. Bulgaria*, განაცხადი: № 35399/05.
23. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2017 წლის 1 აგვისტოს განჩინება საქმეზე № 1ბ/531-17.
24. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2014 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე №2კ-100აპ-14.
25. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 11 ივლისის № 3/2/416 გადაწყვეტილება, „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
26. United Nations Office On Drugs and Crime, Handbook of basic principles and promising practices on Alternatives to Imprisonment, Vienna, 2007, 29-30.
27. *Adrian L.*, Speichern und Strafen. Die Gesellschaft im Datengefängnis, C. H. Beck, München, 2019, 5.
28. *Friedrich K.*, Etymologisches Wörterbuch der Deutschen Sprache. Walter de Gruyter Verlag, Berlin, 1963, 31.
29. *Janusz K.*, Wie man ein Kind lieben soll, Göttingen, 1978, 111.
30. *Viktor A.*, Geburt der Strafe. Klostermann, Frankfurt am Main 1951, 81.
31. *Winfried H.*, Warum Strafe sein muss. Ein Plädoyer. Ullstein, Berlin, 2009, 15.
32. *Zipf/Dölling*, in: *Maurach R. V., Gössel K. H., Zipf H.*, Strafrecht, AT, Teilband 2, 8. Aufl., Heidelberg, 2014, S. 762, §62 Rn. 60.
33. BverfGE 105, 135.
34. აღსრულების ეროვნული ბიუროს 2018 წლის 26 ნოემბრის №81781 წერილი: სისხლის სამართლის საქმეებზე საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნის თაობაზე.